

Vaalikoneiden vaikutus äänestyskäyttämiseen

dos. Sami Borg, Tampereen yliopisto, 26.8.2020

Vaalikoneet 2020 -tutkimushanke

- Rahoittaja: HS säätiö, 2017-2020
- Tutkimusteemana vaalikoneiden käyttö ja vaalikonejournalismi Suomessa
- Vertailussa vuoden 2018 presidentinvaali ja vuoden 2019 eduskuntavaalit (osin muutkin vaalityypit)
- Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen ja viestinnän tutkimuksen yhteishanke
- Tutkimusryhmä: Sami Borg (valtio-oppi) sekä Kari Koljonen ja Esa Reunanen (journalismin tutkimus/COMET-tutkimuskeskus)
- Pääraportti julkistetaan vuoden 2020 lopulla, monografian kirjoittajina Borg ja Koljonen (Tampere University Press)
- Vaalikoneet2020.fi (sivut päivitetään syksyllä 2020)

Taustaa keskustelulle vaalikoneiden vaikutuksista

- Vaalikoneille ei ole olemassa samanlaisia kansainvälisiä standardeja kuin esimerkiksi poliittisille kannatusmittauksille ja niiden julkistamiselle (WAPOR)
- Yleisin englanninkielinen termi vaalikoneille on Voting Advice Application (VAA)
- Akateemiset toimijat ovat kuitenkin ehdottaneet joitakin laatustandardeja, jotka koskevat sekä vaalikoneiden sisältöä että niiden teknistä toteutusta (ns. Lausannen julistus (LJ), 2014; ks. esim. vaalikoneet2020.fi)
- ”In order to contribute sustainably to the good functioning of democracy, VAAs should be open, transparent, impartial and methodologically sound.”
- LJ/sisältö: vaalikoneiden kysymysten tarkoituksenmukaisuus suhteessa vaalien kohteena olevaan poliittiseen toimielimeen; tasapuolisuus vaaleihin osallistuvia toimijoita kohtaan; vaalikoneiden laatimisen sekä niiden toimintatavan avoimuus ja läpinäkyvyys; kysymysten onnistuneisuus lomakekyselykysymyksinä)
- LJ/tekninen toteutus: mm. riittävä saavutettavuus ja helppokäyttöisyys; algoritmien avaaminen

Kyllä, vaalikoneet vaikuttavat valitsijoihin. Mutta...

- Jos vaalikoneita on tarjolla ja niitä käytetään paljon, niiden tietoihin luotetaan ja mikäli äänestyspäätöksiin eivät vaikuta merkittävästi muut tekijät → vaikutukset
- Enimmäkseen vaalikoneet vahvistanevat ja täsmentävät aiempia kantoja mutta eivät välttämättä muuta esimerkiksi puoluevalintaa
- Vaikutus äänestysaktiivisuuteen on pientä koko äänestäjäkunnassa mutta mahdollisesti jopa kohtalaisen suurta nuorimmilla valitsijoilla
- Suhteessa muihin puoluevalinnan tekijöihin suomalaisilla ehdokasvaalikoneilla ei näyttäisi olevan kovinkaan suurta vaikutusta puoluevalintaan (eduskuntavaalit 2019)
- Suhteessa muihin ehdokasvalinnan tekijöihin suomalaisilla ehdokasvaalikoneilla näyttäisi olevan melko suurta (keskitasoista) vaikutusta ehdokasvalintaan (eduskuntavaalit 2019)
- Nuorten kohdalla kaikki koetut vaikutukset ovat selvästi yleisempiä kuin muissa ryhmissä; nuorille vaalikoneet ovat jo tärkein tietolähde ja ”käyttöliittymä” vaaleihin (yleensä ottaen)
- HUOM! Periaatteessa vaalikoneet voivat vaikuttaa äänestämiseen vaalikoneiden käytön lisäksi myös vaalikonejournalismin kautta (oma vaalikoneiden käyttö dominoi)

Vaikutus äänestämiseen vaaleissa: hyvä vai paha asia?

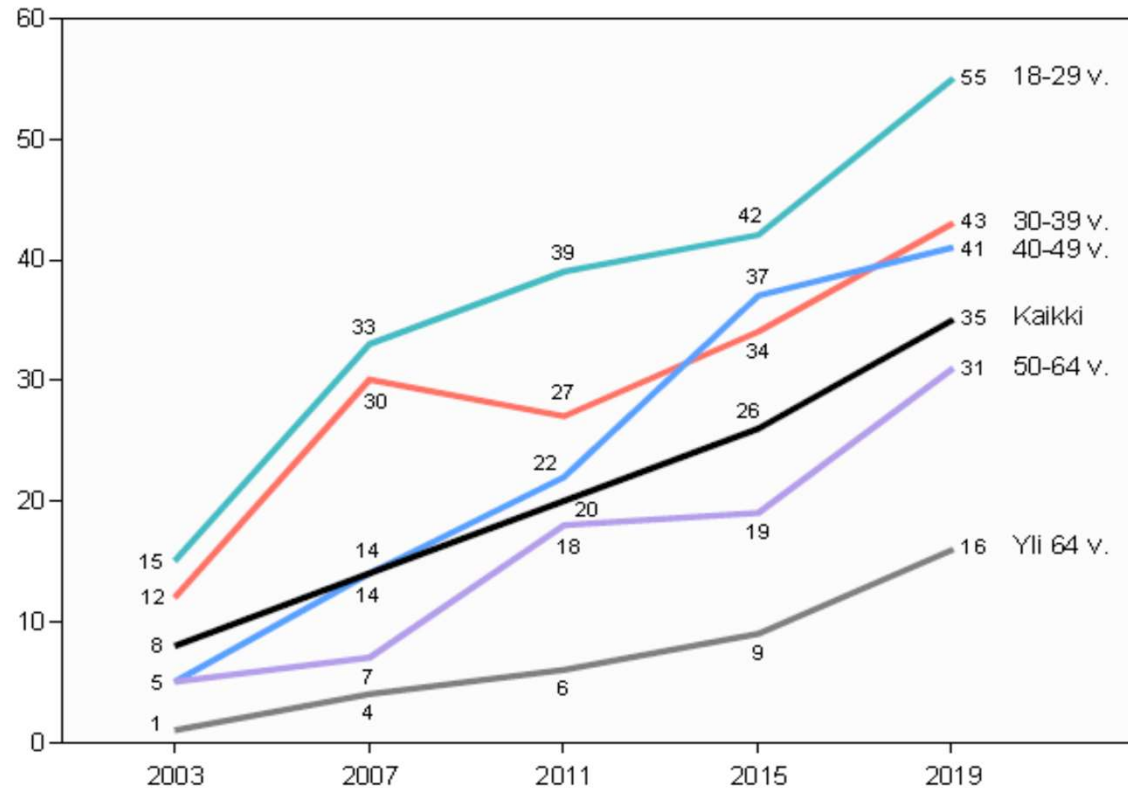
- Medialla keskeinen rooli vaalikoneiden tuottajina, mikä selittää vaalikoneiden suosiota ja vaikutuspotentiaalia Suomessa
- Mediat tuottavat vaalikoneensa itsenäisesti (ja ovat allergisia minkäänlaiselle ohjaukselle)
- Suurimpien medioiden vaalikoneiden kysymysten aihekattavuus ja laatu ovat pääsääntöisesti melko hyvällä tolalla, poikkeuksiakin on
- Tarkoituksenmukaisimmista vastauskaaloista ollaan eri mieltä; vastausten perustelumahdollisuus on hyvä asia
- Järjestöjen tuottamissa vaalikoneissa on (näppituntumalla) eniten pulmia aihekattavuuden ja kysymyksenasettelujen osalta
- Ehdokkaat valittavat vastauskuormaa
- Vaalikonevastaukset vaalilupauksina: millaisen kuvan vaalikoneet luovat demokratiasta ja poliittisesta päätöksenteosta, vai luovatko?
- Moitittu ehdokaspainotteisuus, onko se ongelma?

Erilaiset asiat ja tahot vaikuttavat äänestämiseen...

- Keskustelu vaalikoneiden vaikutuksesta äänestämiseen muistuttaa joiltakin osin keskustelua kannatusmittausten vaikutuksesta äänestämiseen
- Vaalikoneiden aihevalinnat voivat hyödyttää joitakin puolueita
- Myös monet käyttäjät huomaavat aiheiden epätasapainoisuuden tai epäonnistuneet kysymykset
- Ollakseen kiinnostavia monissa vaalikoneissa infotainment-kulmaa
- Aiheiden valitseminen/painottaminen oletetun käyttäjäkunnan kiinnostuksen mukaan on ymmärrettävää
- Vain hyvin harva äänestää vaalikoneen tarjoamaa läheisintä ehdokasta

Kuvio 2.3

VAALIKONEIDEN KÄYTTÖ EDUSKUNTAVAALIEN TIETOLÄHTEENÄ
VIIDESSÄ IKÄRYHMÄSSÄ VUOSIEN 2003 - 2019 EDUSKUNTAVAALIEISSA (hyvin tai melko paljon, %).

Selite: Kuviossa hyödynnetyn kysymyssarjan pääkysymys on kuulunut seuraavasti: ”Kuinka paljon seuraisit eduskuntavaaleja seuraavista tiedotusvälineistä?” Vaalikoneita koskevat tiedot ovat kohdasta ”internetin vaalikoneet”. Kuvioon on raportoitu vaalikoneita hyvin tai melko paljon käyttäneiden yhteenlaskettu osuus. Muut vastausvaihtoehdot olivat ”vain vähän”, ”en lainkaan” ja ”en osaa sanoa”.

Lähdeaineistot: FSD1260, FSD2269, FSD2653, FSD3067.

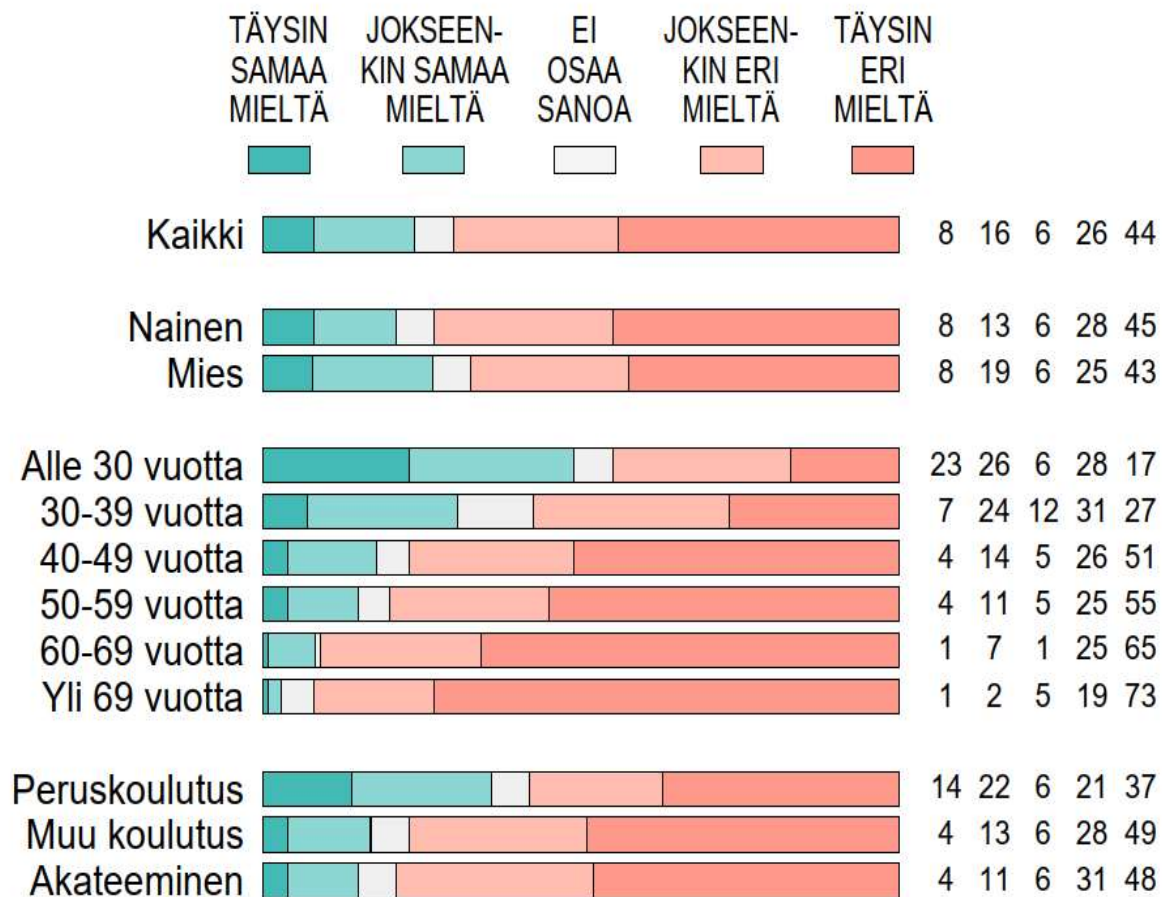
Muutamia tuloksia eduskuntavaalien seurantatutkimuksesta 2019

- Lähteenä Vaalikoneet 2020 –hankkeen pääraportti, julkaistaan loppuvuodesta 2020
- Tulosten pohjana vaalien jälkeen koottu GallupKanava-aineisto vaalien äänioikeutetuista (n=1000)

Kuvio 7.2

"Vaalikoneen käyttö innosti minua käymään äänestämässä" (%).

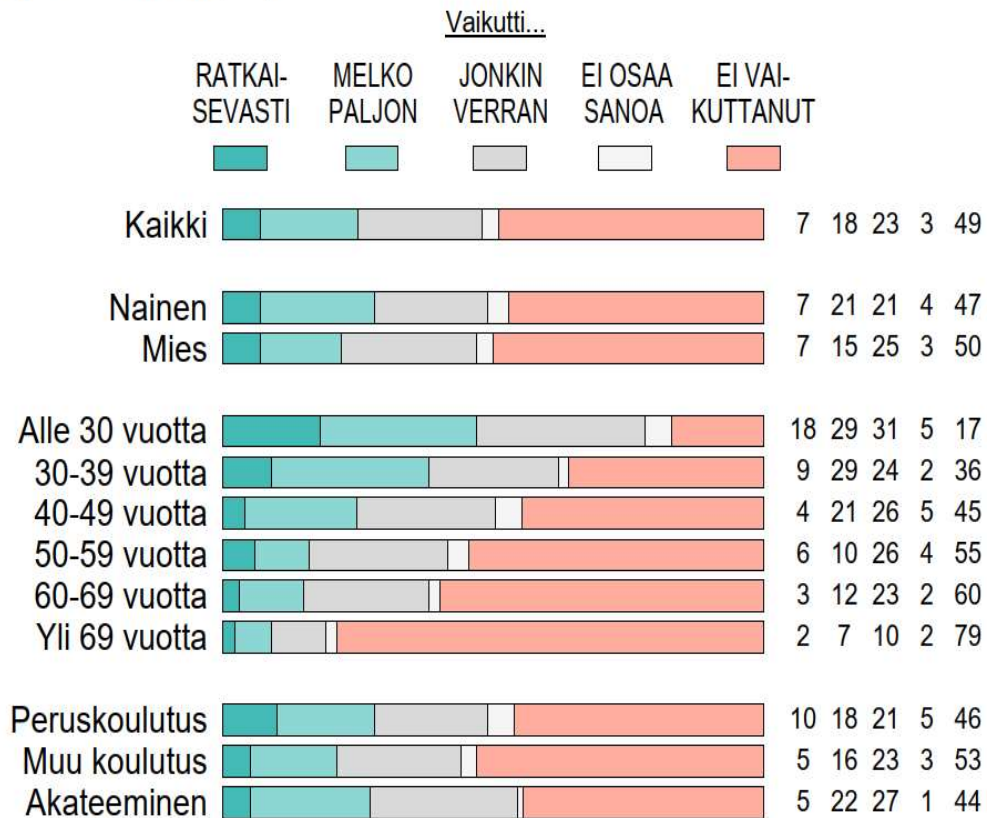

Taulukko 1. Nuorten ja kaikkien äänioikeutettujen äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa 2015 ja 2019 sähköisen äänioikeusrekisterin perusteella (% , kotimaan äänioikeutetut)

	Kaikki	18–24-v.	25–34-v.
Ekv2015	70,1	47	58
Ekv2019	72,1	55	63
Ero (%-yks.)	+2,0	+8	+5

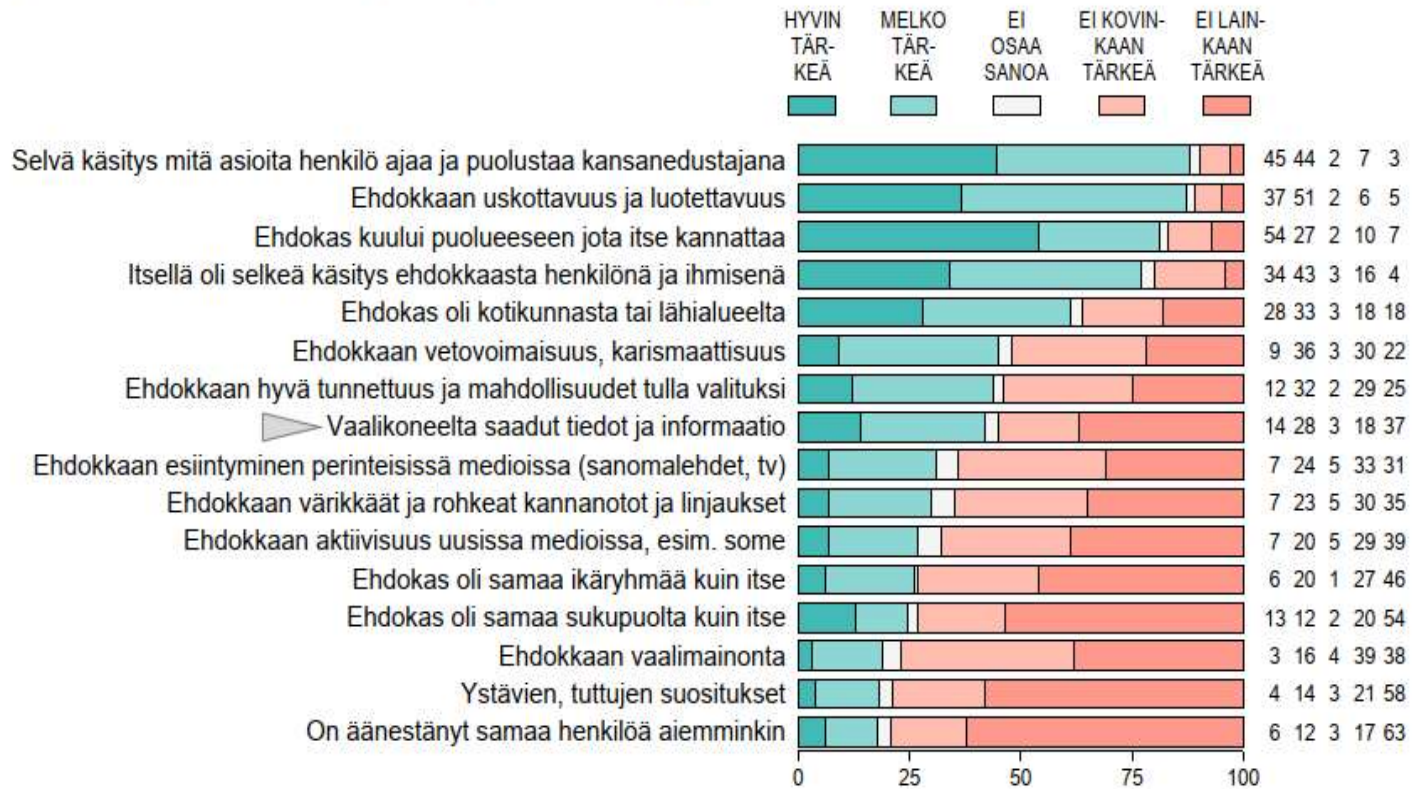
Kuvio 7.4

ERI TEKIJÖIDEN VAIKUTUS SIIHEN, MINKÄ PUOLUEEN/RYHMITTYMÄN EHDOKASTA ÄÄNESTI: VAALIKONEELTA SAADUT TIEDOT JA INFOR-
MAATIO (äänestäneistä, %).

Kuvio 7.6

KUINKA TÄRKEITÄ SEURAAVAT TEKIJÄT OLIVAT SILLOIN KUN PÄÄTTI, KETÄ EHDOKASTA ÄÄNESTÄÄ EDUSKUN-
TAVAALEISSA (tekstejä osin lyhennetty; äänestäneistä, %).

Kantar TNS / Eduskuntavaalien 2019 seurantakysely